

DE TWAALF APOSTELEN

26 AUGUSTUS 1894 26 AUGUSTUS 1934

 L. COHEN	 H. POLAK
 J.A. FORTUYN	 J.H. SCHAPER
 A.H. GERHARD	 H. SPIEKMAN
 F. VAN DER GOES	 P.J. TROELSTRA
 W.P.G. HELSDINGEN	 H.J. VAN DER VEGT
 H. VAN KOL	 W.H. VLIEGEN

En wie die hunne vaandels vlechten
Tot ééne rozerooden band,
Die voor een nieuwe wereld vechten
En sterven voor 't beloofde land—?
Dat zyn de muiters en de makkers,
Dat zyn die taale rooie rakkers,
Dat zyn de sloopers van den staat—
Dat is de daad!

C. G. ADIAMA VAN SCHELTEMA

fre.cohen

In 1894 besloot een groep sociaal-democraten om een nieuwe organisatie op te richten: de Sociaal-Democratische Arbeiders Partij (SDAP). De partij, die 'heren' en 'arbeiders' verenigde, koos in tegenstelling tot eerdere sociaal-democratische clubs duidelijk voor een parlementaire weg. Al in 1897 konden twee van haar oprichters deze doelstelling in praktijk gaan brengen: de SDAP was voortaan in de Tweede Kamer vertegenwoordigd.

AUTEUR Adriaan van Veldhuizen

Verder lezen

Willem Hubert Vliegen, *Die onze kracht ontwakende deed. Geschiedenis der Sociaal-democratische Arbeiderpartij in Nederland gedurende de eerste 20 jaren van haar bestaan* (Amsterdam 1924-1938, 3 delen).

Cornelie Huygens, *Barthold Mervan* (Amsterdam 1897). (Dit is een sleutelroman over deze episode in de socialistische geschiedenis).

Pieter Jelles Troelstra, *Gedenkschriften deel II 'Groei'* (Amsterdam 1933).

S. Bloemgarten, 'De tweede Internationale en de geboorte van de SDAP (1889-1896)', *Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis* 7, afl. 22 (1981) 101-141.

Oprichtingsvergadering SDAP

Het was 26 augustus 1894, half elf 's ochtends in lokaal Atlas te Zwolle. Voorafgaand aan een grote kiesrechtmanifestatie kwam een groep sociaal-democraten bij elkaar. Bijna allemaal waren ze lid of lid geweest van de Sociaal-Democratische Bond. Maar het gezelschap had genoeg van de bond, genoeg van Ferdinand Domela Nieuwenhuis en vooral genoeg van het anarchisme dat sinds kort door beide werd aangehangen. 'We staan op het standpunt van een man

die zijn vrouw verlaten heeft en zich niet meer stoort aan haar praatjes', zei de Rotterdamse mattenwever Willem Helsdingen daarover. Daarom zou die dag een organisatie opgericht worden die sociaal-democratische parlementaire politiek moest gaan bedrijven: de Sociaal-Democratische Arbeiders Partij in Nederland (SDAP).

Op de vergadering waren ongeveer 60 mensen afgekomen, twaalf van hen behoorden tot het organiserend comité. Hoewel zij 'de Twaalf Apostelen' werden genoemd, waren ze geen hechte club. Binnen het comité bestonden namelijk grote onderlinge verschillen. Er waren handwerkers en schrijvers, plattelandsbewoners en stadsmensen, mannen van joodse, protestantse en katholieke afkomst en er waren ervaren socialisten en beginnelingen in de politiek. De meest diepgaande tegenstelling was die tussen 'arbeiders' en 'heren'. Deze twee bloedgroepen wantrouwden elkaar enorm. Dat blijkt bijvoorbeeld uit een brief van Willem Helsdingen: 'Wij moeten (...) zorgen, en dat stel ik als voorwaarde, dat een Van der Goes en een Polak buiten het zaakje blijven. Hoe minder Heeren hoe liever'.

De parlementaire ambitie woog uiteindelijk zwaarder dan de tegenstellingen. Zorgvuldig werden zowel heren

als arbeiders in het bestuur van de nieuwe organisatie gekozen. Daarna stond de keuze van een naam voor deze organisatie op het programma. De Amsterdamse assuradeur Franc van der Goes stelde – verwijzend naar de negentiende-eeuwse sociaal-democratische verenigingen – voor om een 'vereniging' op te richten. Maar niet iedereen was het met hem eens. Anderen kozen liever voor een 'bond' of een 'partij'. Het laatste voorstel werd overgenomen en zo ontstond de SDAP.

De toevoeging 'in Nederland' aan de naam van de SDAP was cruciaal. Daags na de vergadering schreef advocaat Pieter Jelles Troelstra in zijn krant *De Baanbreker* daarover: 'Haar naam geeft te kennen dat zij zich beschouwt als de vertegenwoordigster der internationale sociaaldemocratie in ons land.' En zo was het ook; de partij was in dialoog met buitenlandse partijen en internationale arbeidersorganisaties ontstaan. Zo kwam het idee om een parlementaire partij op te richten uit Duitsland. Hetzelfde gold overigens voor het startkapitaal van de SDAP: ook dat was van de Duitse zusterpartij afkomstig.

Dat Duitse geld werd aanvankelijk vooral gebruikt voor de propaganda en de infrastructuur. Er werden brochures en krantjes gedrukt en overal in het land verschenen lokale afdelingen. Het aantal leden groeide gestaag. Drie jaar na de oprichting slaagde de partij bovendien in haar belangrijkste doelstelling en was er parlementair succes. In 1897 wonnen de sociaal-democraten de verkiezingen in de districten Tytsjerksteradiel en Enschede en werden Pieter Jelles Troelstra en Henri van Kol tot leden van de Tweede Kamer gekozen. Hoewel hun politieke stijl anders was dan die van de zittende Kamerleden, maakten ze er niet de puinhoop van die sommige niet-socialistische parlementariërs hadden gevreesd.